

Zavedení fiktivních vyměřovacích základů (FVZ)

Role příjmů osob pečujících o děti do 4 let nebo závislé osoby v současném důchodovém pojištění

Osoby pečující o děti do 4 let nebo závislé osoby požívají v současném systému důchodového pojištění zvláštní ochranu.

Tito pečující mají právo rozhodnout, zda se jejich příjmy z období péče budou započítávat do jejich průměrného celoživotního příjmu (OVZ). Ten přitom významně ovlivňuje výši jejich starobního důchodu. Konkrétně, pečující mají na výběr 2 možnosti:

1. skutečné příjmy z celého období, nebo z jeho části, ve výpočtu ponechat,
2. skutečné příjmy z celého období, nebo z jeho části, z výpočtu vyloučit (tzv. institut vyloučené doby)

Mohou se přitom rozhodnout pro možnost 1., 2. nebo jejich kombinaci.

Pro většinu jednotlivců je vyloučení celého období péče výhodné. V tomto období totiž mají nízké nebo nulové příjmy, které by při jejich nevyločení snižovaly průměrný celoživotní příjem a tím i výši důchodu. Toto opatření tedy lze vnímat jako ochranu pečujících osob.

Pro osoby pečující o závislé osoby aspoň po dobu 15 let kromě výše uvedených možností zákon o důchodovém pojištění navíc nabízí další ochranné opatření. To jim umožňuje pro období péče deklarovat jako příjem výši pobíraného příspěvku na péči. Výše důchodu se pak stanoví tak, že se příspěvek na péči vyplácený opečovávané osobě považuje za součást jejich příjmů v tomto období.

Princip fiktivních vyměřovacích základů (FVZ)

Institut FVZ ponechává pečujícím možnost volby mezi 2 výše zmíněnými alternativami. Pečující má stále pro výpočet důchodu možnost příjmy vyloučit nebo je pro výpočet ponechat. Nově se však definují příjmy pečujícího. Ty budou tvořeny součtem jeho skutečně dosažených příjmů a nově zavedeného tzv. fiktivního vyměřovacího základu. Po zavedení fiktivního příjmu budou obě možnosti vypadat následovně:

1. skutečné *plus fiktivní* příjmy z celého období, nebo z jeho části, ve výpočtu ponechat,
2. skutečné *plus fiktivní* příjmy z celého období, nebo z jeho části, z výpočtu vyloučit (tzv. institut vyloučené doby)

Výše FVZ

Pro účely **péče o dítě do 4 let věku se doporučuje** stanovit pro každého pečujícího měsíční výši FVZ tak, aby odpovídala všeobecnému vyměřovacímu základu (de facto průměrné mzdě v ekonomice).

Pro účely **péče o závislou osobu** ve stupni IV se navrhuje stanovit FVZ ve stejné výši jako u péče o děti do 4 let. U ostatních stupňů závislosti se doporučuje FVZ odvodit v poměrné výši. Výši FVZ pro pečující o závislou osobu při průměrné mzdě v ekonomice 32 000 Kč ukazuje následující tabulka.

	Příspěvek na péči	FVZ
stupeň IV.	19 200 Kč	32 000 Kč
stupeň III.	12 800 Kč	21 330 Kč
stupeň II.	4 400 Kč	7 330 Kč
stupeň I.	880 Kč	1 470 Kč

FVZ v této výši bude přičten ke skutečným příjmům pečujících o závislou osobu bez ohledu na délku doby péče, tj. bez současného omezení 15 lety.

V praxi se budou vyskytovat případy, kdy bude docházet k souběhu péče (i) o více dětí do čtyř let věku, (ii) o dítě do čtyř let věku a o závislou osobu, či (iii) péči o více závislých osob. V takové situaci se navrhuje, aby nedocházelo ke sčítání FVZ, ale aby se při výpočtu důchodu použila nejvyšší hodnota FVZ.

Postup při žádosti o důchod

Současný stav

V současné době při žádosti o důchod ČSSZ stanoví důchod způsobem, že upřednostní v té části doby péče, ve které žadatel dosahoval příjmy, reálné příjmy. V ostatních částech doby péče ve výpočtu využije vyloučenou dobu. Žadatel má pak možnost ve lhůtě 30 dnů požádat o provedení alternativního výpočtu, kdy v žádosti uvede, které z příjmů zahrnutých v původním výpočtu chce vyloučit. V případě, že výsledek jeho volby bude finančně nevýhodný, má možnost požádat o jinou variantu nebo o návrat k původnímu výpočtu.

Návrh při zavedení FVZ

Navrhujeme, aby ČSSZ prováděla z moci úřední minimálně **3 základní výpočty** důchodu každého pečujícího (modifikace současného výpočtu a dvě mezní situace):

1. Modifikace současného způsobu výpočtu důchodu - Pro výpočet důchodu pečujícího se použijí všechny skutečné příjmy navýšené o příslušný FVZ. Zbývající doba se vyloučí.
2. Bez použití vyloučených dob - V celém období péče se pro výpočet důchodu použijí skutečně dosažené příjmy navýšené o příslušné FVZ.
3. S použitím vyloučených dob - Celé období péče se vyloučí a skutečné příjmy ani FVZ se nevyužijí vůbec.

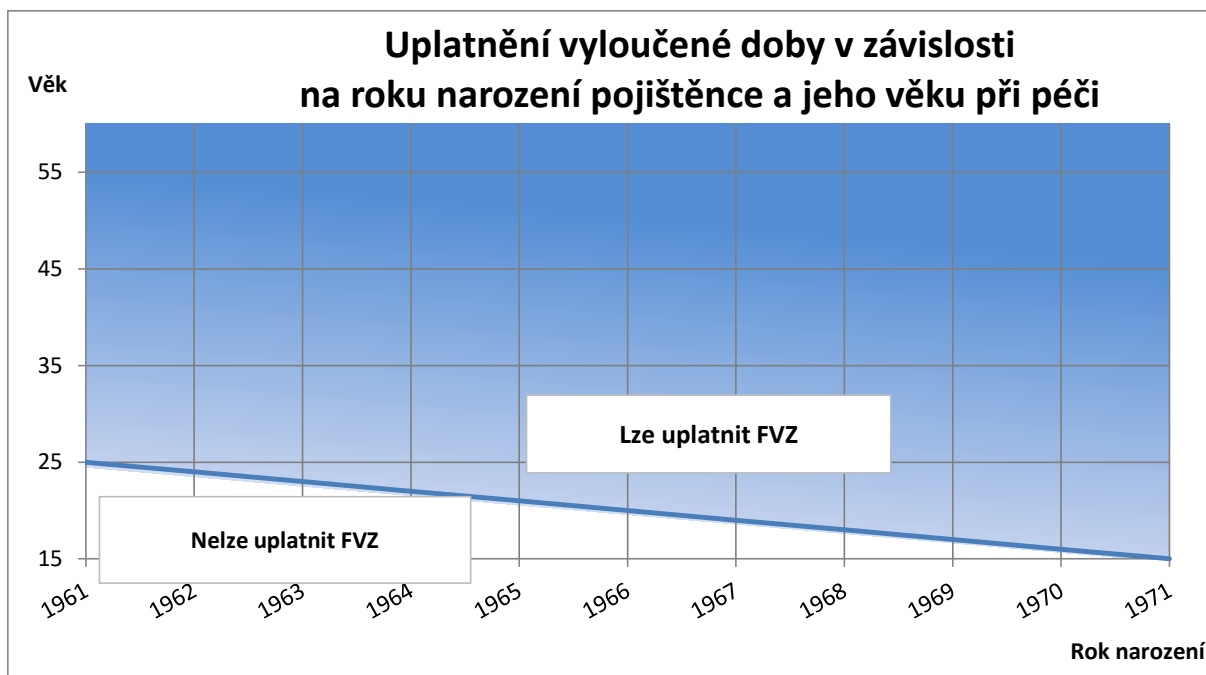
Důchod přizná ČSSZ v nejvýhodnější výši.

V případě, že má pojištěnec v období péče jen jedno souvislé období příjmů (např. nástup po mateřské dovolené do zaměstnání ve věku 3 let – období příjmů je od 3 do 4 let), jsou toto jediné tři možnosti stanovení důchodu.

Kohorty mužů a žen, u kterých FVZ může ovlivnit výši důchodu

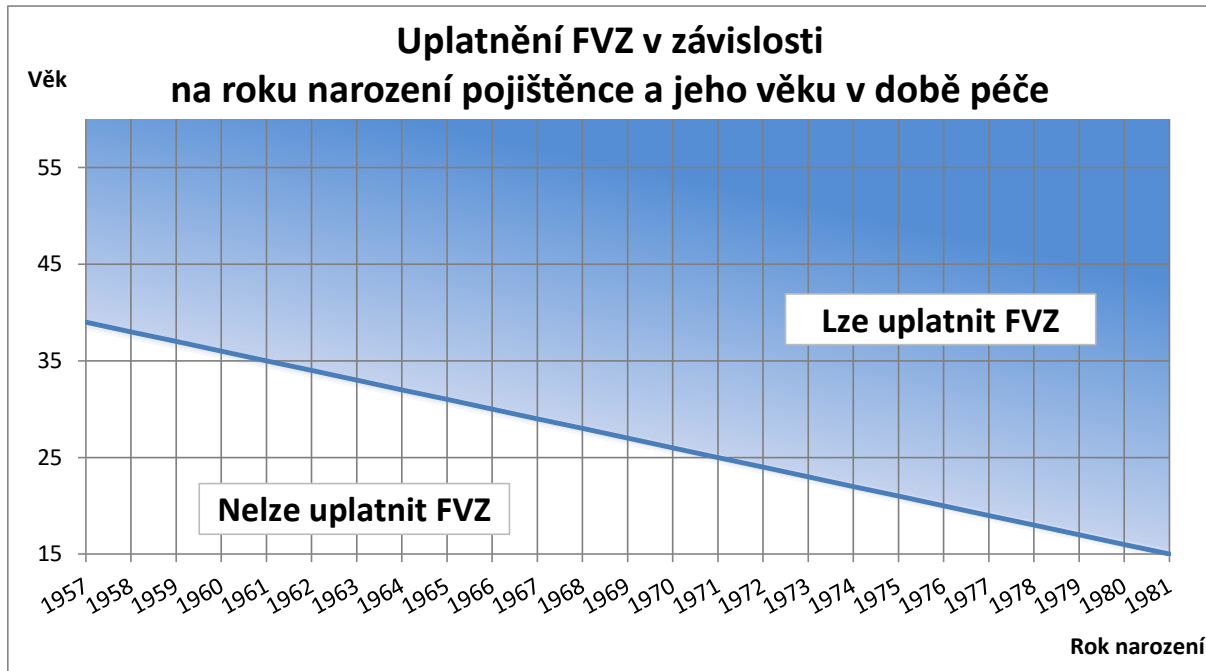
Fiktivní vyměřovací základ může ovlivnit výši důchodu jen u těch žen, které pečovaly o dítě do 4 let, popř. o závislou (v minulosti bezmocnou) osobu i po roce 1985. Období před rokem 1986 se totiž nezahrnuje do tzv. rozhodného období, za které se výdělků žen (v budoucnu i ty fiktivní) zahrnují do výpočtu důchodu.

Ilustrativní graf zobrazuje možnosti uplatnění u žen podle roku narození a věku, ve kterém probíhala péče o dítě.

Doba péče o děti do 4 let se u mužů vyhodnocuje jako náhradní a vyloučená doba až od roku 1996. Z toho důvodu by fiktivní vyměřovací základy ovlivnily důchody mužů, kteří o takové děti pečovali jen v případě, že péče o děti probíhala alespoň částečně i po roce 1996.

Ilustrativní graf zobrazuje možnosti uplatnění u mužů podle roku narození a věku, ve kterém probíhala péče o dítě

Promítnutí péče o děti před rokem 1986, respektive 1996 do důchodu žen, respektive mužů zajišťuje jiné komisi navrhované opatření.

Finanční výhodnost zavedení fiktivních vyměřovacích základů pro různé skupiny pečujících

Zavedení fiktivních vyměřovacích základů individuální důchody pečujících buď zvýší, nebo je nijak neovlivní.

Dopad zavedení FVZ na jednotlivé pečující závisí na jejich 3 osobních charakteristikách: (i) osobním vyměřovacím základu mimo období péče (tj. průměrné celoživotní mzdě mimo období péče), (ii) průměrných příjmech v období péče a (iii) délkách obou období.

Výhodnost dle výše průměrných celoživotních příjmů (OVZ):

1. Zavedení fiktivních vyměřovacích základů je výhodné pro každého pečujícího, jehož OVZ je nižší než fiktivní vyměřovací základ. U pečující s OVZ větším než fiktivní vyměřovací základ finanční výhodnost závisí na dalších parametrech.
2. Čím vyšší průměrné celoživotní příjmy (OVZ) pečující má, tím je pro něj využití fiktivního vyměřovacího základu méně výhodné.

Výhodnost dle průměrných příjmů v období péče:

1. Čím vyšší skutečné příjmy v období péče jednatel měl, tím je pro něj zavedení fiktivních vyměřovacích základů výhodnější. Pokud dva jednotlivci mají stejný průměrný celoživotní příjem (stejně OVZ), pak bude zavedení fiktivních vyměřovacích základů výhodnější pro toho, který v období péče vydělal více. Toto lze chápat mimo jiné i jako podporu částečných úvazků a rychlejšího návratu na trh práce.

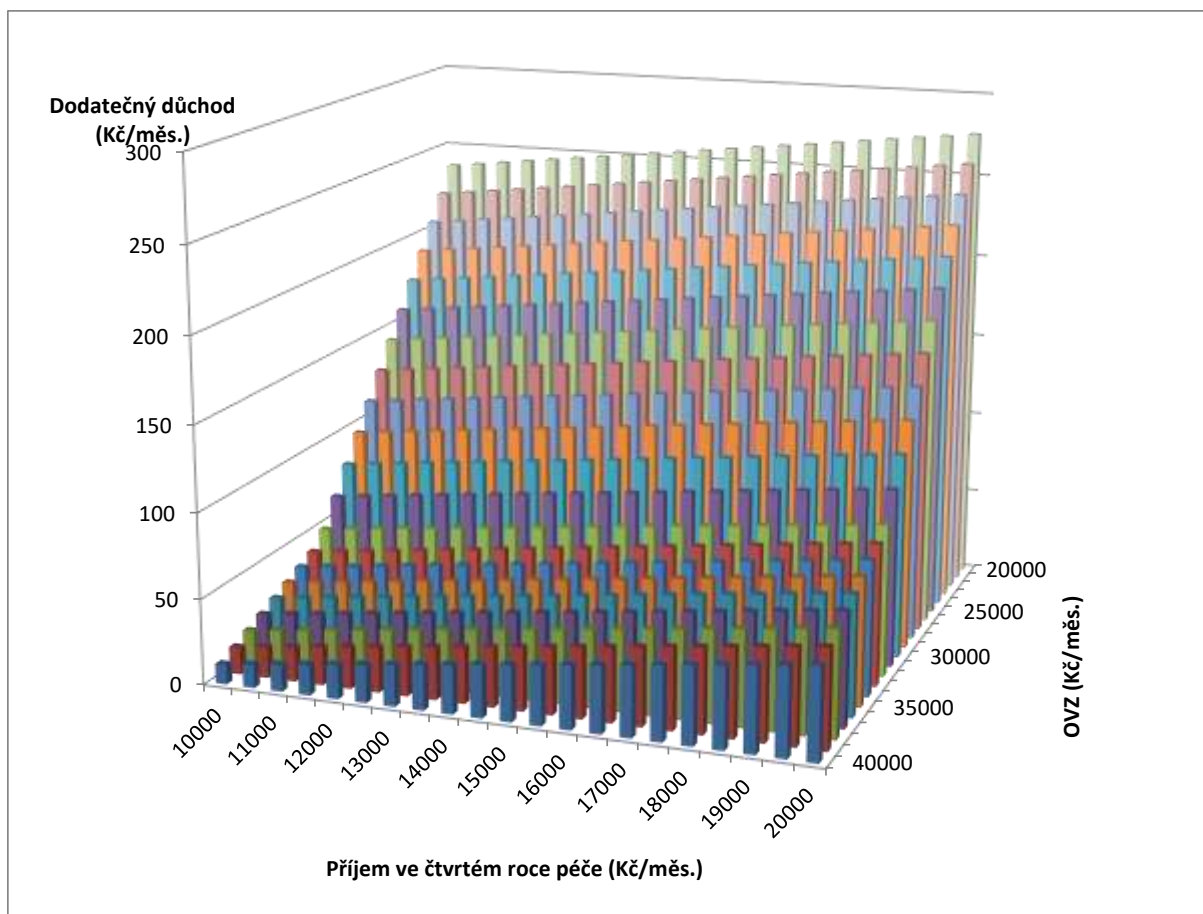
Délky obou období:

1. Finanční výhodnost fiktivních vyměřovacích základů je tím vyšší, čím je poměr mezi délkou období do skončení péče a ostatní pojištěné doby vyšší. To ilustrujeme na příkladu 2 žen, které obě (i) dosáhnou při odchodu do důchodu doby pojištění 40 let, (ii) mají stejné OVZ, které je nižší než FVZ. Vyšší nárůst důchodu díky použití FVZ bude u té z žen, která 8 let pečovala o 2 děti do 4 let věku, než u té, která 4 roky pečovala o 1 dítě do 4 let věku.

Současný stav dat MPSV a ČSSZ neumožňuje odhadnout dopad pro skutečné pojištěnce. Z toho důvodu v následujícím grafu ilustrujeme výhodnost zavedení FVZ pro pečující s různou výší OVZ a průměrných příjmů v době péče o děti. Graf předpokládá, že tito pečující do odchodu do důchodu získají 40 let doby pojištění, měli 1 dítě a příjem v době péče dosahovali po dobu 1 roku (odpovídá návratu na trh práce ve třech letech dítěte).

Graf dopadu zavedení FVZ (ve výši průměrné mzdy) na pečující osoby zobrazuje navýšení starobního důchodu v závislosti na dvou parametrech

- *Výše celoživotního průměrného příjmu; osa „OVZ v Kč/měsíčně“*
- *Výše příjmu dosahovaného ve čtvrtém roce péče o dítě; osa „Příjem v době péče Kč/měsíčně“*

Rozpočtové dopady

Dopady na rozpočet by se zvyšovaly postupně s tím, jak by do důchodu odcházely osoby, které pečovaly o děti do 4 let věku a o závislé osoby po roce 1985.

Při stanovení FVZ na úrovni 100 % průměrné mzdy v ekonomice by se v cílovém stavu zvýšily z titulu péče o děti výdaje na důchody o cca 0,14 % HDP ročně (tj. v hodnotách HDP roku 2019 o cca 8,0 mld. Kč), při 80 % průměrné mzdy v ekonomice potom o 0,11 % HDP (tj. cca 6,3 mld. Kč) a při 60 % průměrné mzdy v ekonomice pak o 0,083 % HDP (tj. cca 4,9 mld. Kč ročně).

Administrativní náročnost fiktivních vyměřovacích základů

Z důvodů administrativní náročnosti nedoporučujeme kombinaci FVZ a rozšíření vyloučených dob u péče o dítě. Kombinace těchto opatření by znamenala v individuálních případech i několik desítek různých variant výpočtu důchodu u jednotlivých pečujících. Pro ČSSZ by tak bylo velmi obtížné poskytnout pojištěncům odbornou pomoc při hledání té možnosti, která nabízí nejvyšší důchod.

Příloha: Technický popis principů nové úpravy

- 1) FVZ budou moci uplatnit muži i ženy
- 2) Pojištěnec může využít celou dobu do 4 let věku dítěte, nebo její část
- 3) Ve stejné části doby může uplatnit jen jeden pojištěnec
- 4) Okruh oprávněných osob je stejný jako u náhradní doby péče o dítě ve věku do 4 let (§ 20 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZDP“); muži mohou podle ZDP uplatnit náhradní dobu ale až od roku 1996
- 5) Prokazování stejné jako u uplatňování náhradní doby (rodný list, čestné prohlášení, soudní rozhodnutí...)
- 6) Pojištěnec může uplatnit buď součet FVZ a reálného příjmu nebo vyloučenou dobu
- 7) ČSSZ bude automaticky z moci úřední u náhradní doby péče o dítě ve věku do 4 let provádět srovnávací výpočet
- 8) Lze uplatnit již od jednoho dítěte bez omezení
- 9) Při péči o více dětí souběžně se FVZ dosazuje jen jednou
- 10) Lze uplatnit v případech, kdy je jako datum přiznání důchodu voleno datum spadající do období účinnosti nové právní úpravy, nebude možné přepočítat již vyplácené důchody